

ACCID

Associació
Catalana de
Comptabilitat i
Direcció

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat
d'Economia
i Empresa
Universitat de Barcelona

APC

Agrupació de
Professorat de
Comptabilitat i
Control

Conferència inaugural

“Comptant amb el gènere”: una nova mirada a la docència universitària

29 de novembre de 2019

Facultat Economia i Empresa, Universitat de Barcelona

Sala d'Actes (Av. Diagonal, 690-08034 Barcelona)

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

DemoSoc

M. José González
Universitat Pompeu Fabra
Dept. Ciències Polítiques i
Socials; DemoSoc
mjose.gonzalez@upf.edu

Conceptes claus...

Sexe

Gènere

Masculinitats
/feminitats

Interseccionalitat

Podem esborrar el gènere de les escoles?

These schools want to wipe away gender stereotypes from an early age

By Katy Scott, CNN

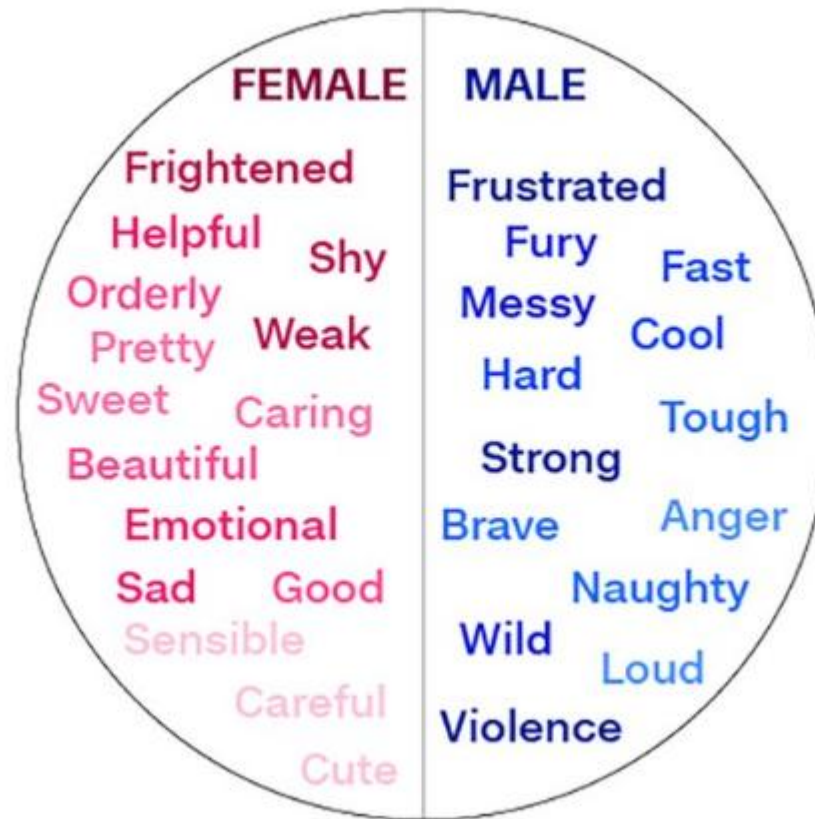
Updated 1239 GMT (2039 HKT) November 1, 2018

Two "Emotion dolls" at the gender-neutral Egalia preschool in Sweden.

Obrir el "cercle d'oportunitats" dels infants, independentment del seu gènere

Investigadors/res de la Universitat d'Uppsala a Suècia i de la Oxford Brookes University d'Anglaterra, indiquen que els infants d'EGALIA són menys susceptibles als estereotips de gènere, en comparació al grup de control (altres escoles públiques de preescolar a Suècia).

Qüestions bàsiques

1. Què significa la **transversalitat** de la perspectiva de gènere a la docència?

2. **Per què m'hauria de preocupar** l'aplicació de la perspectiva de gènere a la docència?

3. **Té sentit** la perspectiva de gènere en l'àmbit de la comptabilitat?

4. Com **s'aplica** la perspectiva de gènere a la docència?

Primera pregunta

- ❑ Què significa la **transversalitat** de la perspectiva de gènere a la docència?

Transversalitat / perspectiva de gènere

Implica que la perspectiva de la igualtat de gènere s'incorpori en totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, pels actors normalment involucrats en l'adopció de polítiques; Consell d'Europa (1998).

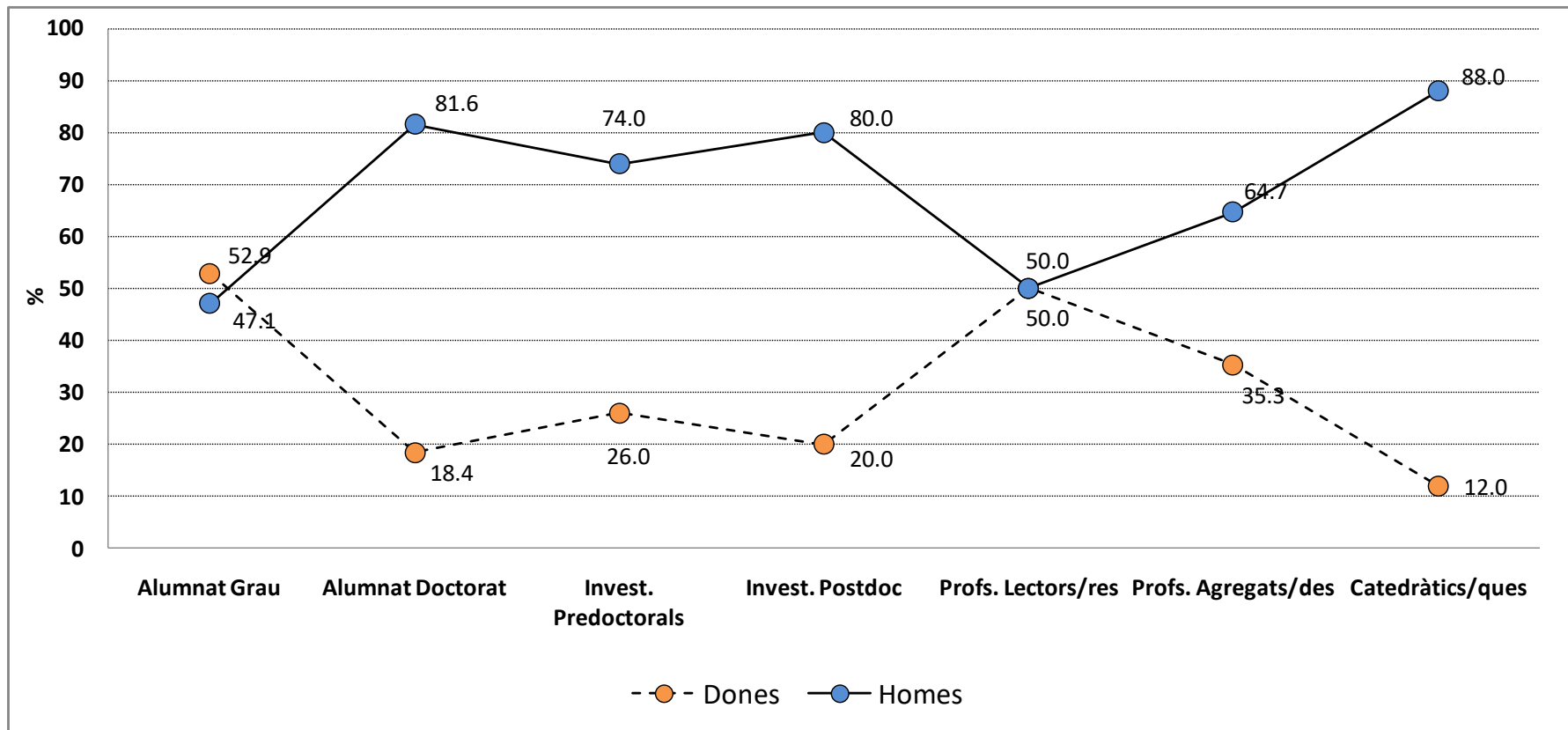
La presa en consideració de les diferències entre dones i homes en l'**anàlisi**, la **planificació**, el **disseny** i l'**execució** de les polítiques, tenint en compte la manera en què les diverses actuacions, situacions i necessitats afecten les dones i els homes. Aquesta perspectiva ha de ser aplicada també a la **docència universitària**, incloent els processos de qualitat, tal com estableix l'article 28 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes.

Segona pregunta

- Per què m'hauria de preocupar** l'aplicació de la perspectiva de gènere a la docència?

Departament d'Economia i Empresa: UPF, 2016

Font: dades de “Diagnosi de la Igualtat Efectiva de Dones i Homes a la Universitat Pompeu Fabra”.

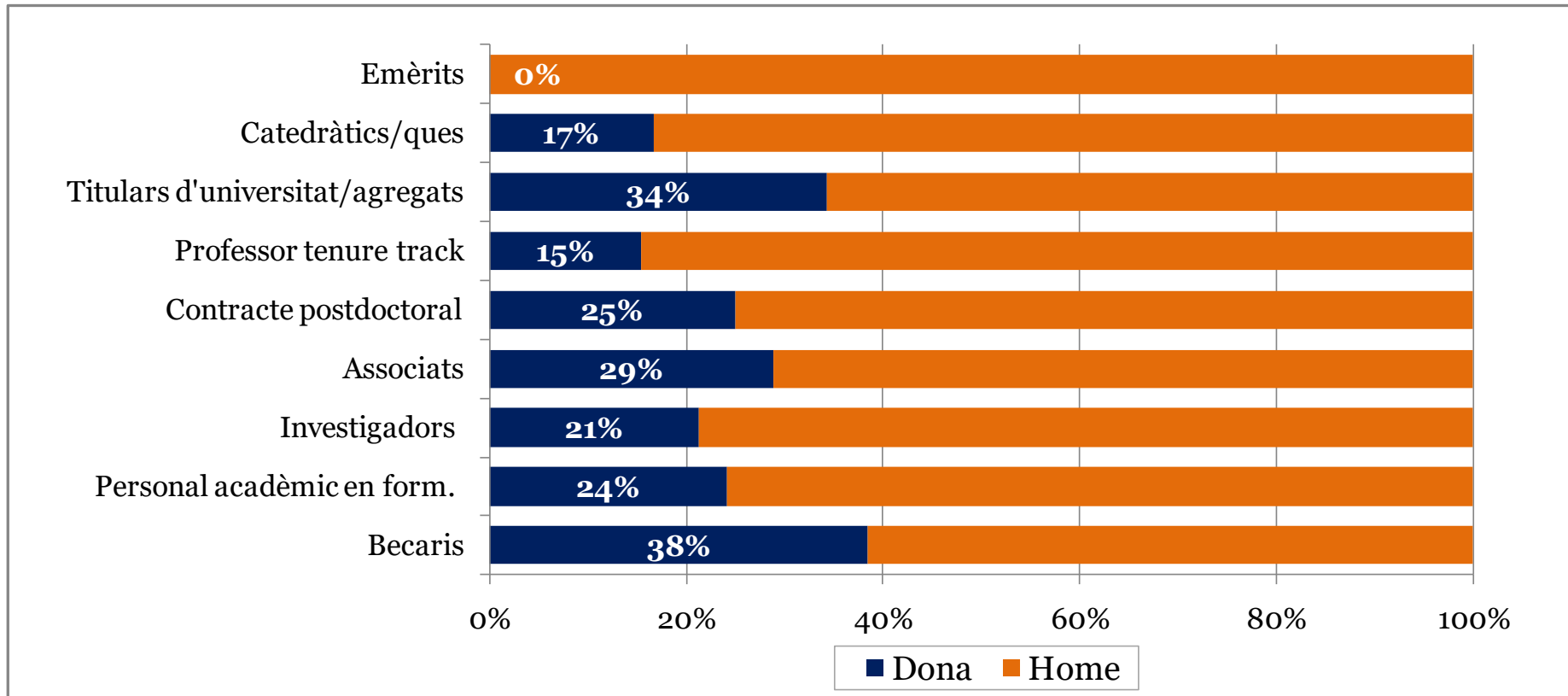
Avaluació

Vermell

Resultat de la diagnosi sobre de la Igualtat Efectiva de Dones i Homes a la UPF (curs 2014-15), 2016

1. Hi ha àrees de coneixement amb una total absència en temes de gènere als respectius graus: (1) Economia i Empresa, (2) Comunicació, (3) Ciències del Llenguatge i (4) TIC.
2. **No es compleix la Llei 17/2015** que estableix en el seu article 28 l'obligatorietat que els programes de grau i de postgrau ofereixin assignatures amb continguts específics de gènere. Cal revisar els plans d'estudis vigents i que els nous programes o reformes dels programes incorporin aquest tipus d'assignatures.
3. Els plans docents, de mitjana, només inclouen un 19% de dones autores.
4. Només el 3% de temes dels plans docents tracten qüestions relacionades amb la perspectiva de gènere.

PDI per categories i gènere: Departament d'Economia i Empresa, 19/09/2018

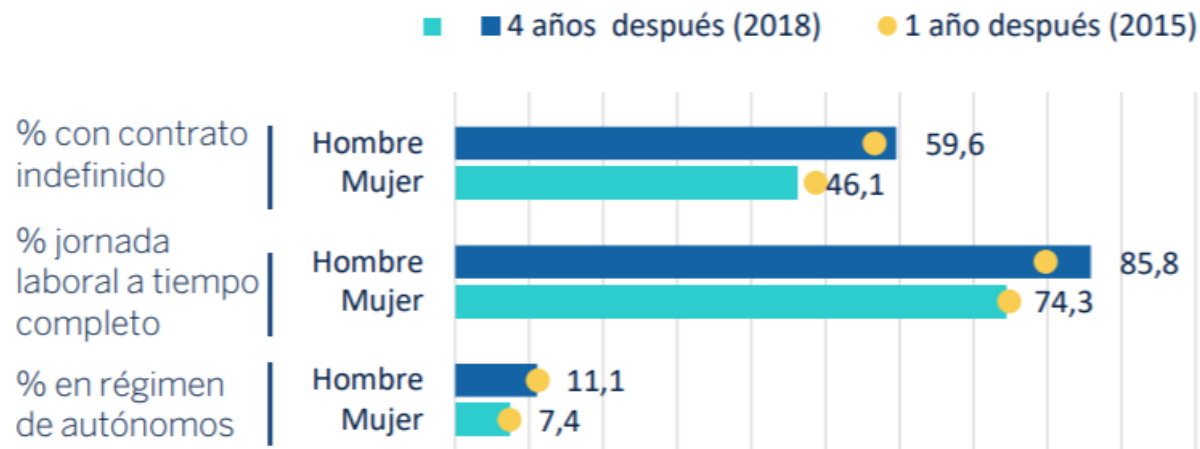

Font: dades UPF en xifres disponibles online.

- ❑ Más de la meitat de l'alumnat de les universitats són dones (55%)
- ❑ Les dones entren més preparades, obtenen millors resultats i acaben els seus estudis en menys temps que els homes.

Indicadores de afiliación a la seguridad social por sexo y año después de graduarse. Porcentaje

Fuente: Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades.

La carga mental significa que siempre tienes que estar en alerta y acordarte de todo

Las mujeres asumen prácticamente en solitario esta carga mental.

Recuerda que hoy es el último día para pedir que te manden a casa las verduras de toda la semana

Recuerda que el bebé ha crecido 3 centímetros y los pantalones le están pequeños

Recuerda que hoy deberías haber pagado todo el mes a la cuidadora

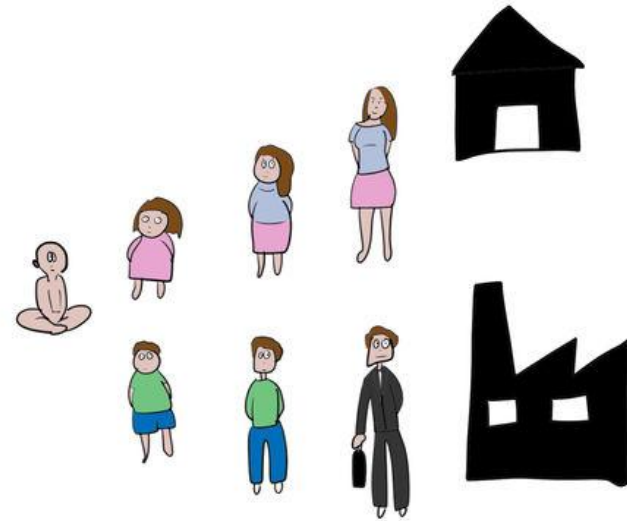

Es un trabajo constante y agotador. Y además, es invisible.

Cuando nuestras parejas nos piden que les digamos qué más tienen que hacer, en el fondo se están negando a asumir la carga mental.

Esta noción nos acompañará durante nuestra infancia y también cuando seamos adultos

Y aunque las mujeres cada vez desempeñan un papel más importante en el mundo laboral, siguen siendo las únicas que se responsabilizan de las tareas domésticas.

Cuando nos convertimos en madres, nos explota esta responsabilidad doble en la cara.

Solo once días después del parto, nuestra pareja regresa al trabajo.

Y le parece lo más normal.

Y cuando regresemos a nuestros trabajos, la situación empeorará hasta convertirse en un infierno. Al final, será menos agotador seguir haciéndolo todo que empezar a negociar con nuestra pareja para que asuma parte de las tareas.

Y es por este motivo que conocerás a padres de niños que ya tienen dos años y que todavía no saben dónde se les compra la ropa, qué darles de comer, cuando les toca la vacuna ni el teléfono de la canguero.

Tercera pregunta

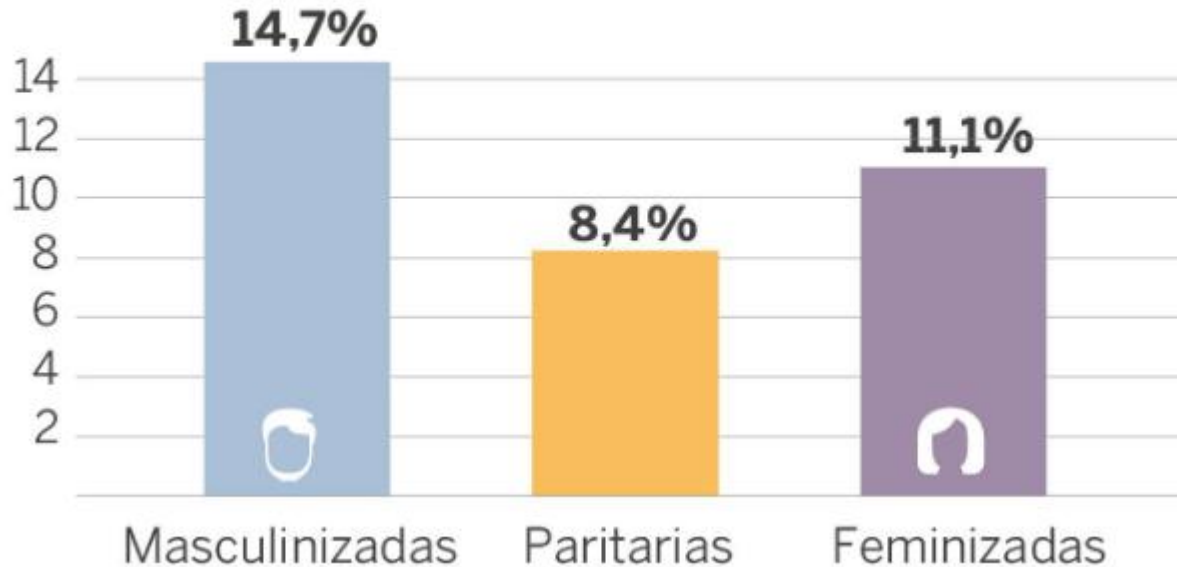

- Té sentit** la perspectiva de gènere en l'àmbit de la comptabilitat?

(sí) Per justícia social

BRECHA DE GÉNERO POR OCUPACIONES

% del salario bruto por hora que las mujeres cobran menos que los hombres

Ocupacions en l'àmbit de la comptabilitat

- ❑ Tot i que hi ha una important representació femenina, aquesta no es veu reflectida als nivells més alts de la gestió i presa de decisions.

(sí) Per imperatiu legal!

- Docència i recerca
 - Espanya i Catalunya: LOU, LEC; Llei d'Igualtat (ES 3/2007; **CAT 14/2015**), Llei de la Ciència (2011); LEC, Estatut (2006), Pla de recerca i innovació de Catalunya, Xarxa Vives, Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC).

Article 28. Universitats

1. L'educació en valors a què fa referència l'article 5 de la Llei 1/2003, del 19 de febrer, d'universitats de Catalunya, ha d'incloure necessàriament:

a) La promoció de la introducció de la perspectiva de gènere d'una manera transversal i dels estudis sobre la contribució de les dones al llarg de la història en tots els àmbits del coneixement i en l'activitat acadèmica i investigadora, que s'han d'incloure en el currículum dels graus i dels programes de postgrau. La presentació de les sol·licituds d'acreditació dels graus i postgraus ha d'anar acompanyada d'un informe que detalli, si s'escau, com s'ha incorporat la perspectiva de gènere en el pla d'estudis o, si no s'ha fet, del pla de millora previst per a fer-ho possible.

2. Per a complir l'objectiu d'assolir la igualtat efectiva de dones i homes en l'àmbit universitari i de la recerca, les universitats han de:

b) Garantir la formació de llur personal en matèria de perspectiva de gènere i de les dones en cadascuna de les disciplines acadèmiques.

c) Crear mòduls o cursos específics en matèria de perspectiva de gènere i de les dones en cadascuna de les disciplines acadèmiques.

(sí) Per la qualitat de la docència (contra la ceguesa al gènere)

•Vídeo: UPF Igualtat (2016), 7 minuts.

<https://www.youtube.com/watch?v=dsE6woXTPDk&feature=youtu.be>

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

DemoSoc

Biaixos i ceguesa al gènere

- **Exclusió/invisibilització de les dones en la recerca:**
 - Com a recercadores, degut a pràctiques discriminatòries.
 - Com a subjectes d'estudi, degut als biaixos androcèntrics.
- **Definició de teories, hipòtesis i interpretació dels resultats empírics *gender-blind* o *gender-biased*:**
 - Transformació de les diferències estadístiques en diferències innates.
 - Traducció de la/es diferència/es com a inferioritat o desviació respecte els paràmetres masculins.
 - Tractament dels rols de gènere occidentals com universals.
 - Ceguesa a la interseccionalitat.
- **La ciència han contribuït a perpetuar (i sovint a legitimar) l'exclusió de les dones** de l'esfera pública, reforçant la desigualtat de gènere:
 - Producció d'un coneixement on les experiències de les dones o les relacions de poder de gènere són invisibilitzades.
 - Producció de teories dels fenòmens socials no útils per a la transformació social i la inclusió dels grups en posicions subordinades.

Conseqüències de la ceguesa al gènere a la docència

- Si no es fa visible un problema, no existeix:
 - L'alumnat “compra” la **fal·làcia de la igualtat** o confia en l'evolució del temps per eliminar les desigualtats.
 - **Incapacitat per identificar les causes i conseqüències** de la desigualtat de gènere i la seva intersecció amb altres eixos de desigualtat.
 - **Manca d'eines** per identificar, problematitzar i combatre els estereotips.
 - **Dèficits** en pràctica professional.
- Deslegitimació de certs temes per a la recerca (TFG o TFM).
- Infra-dotació de la Biblioteca.

– Impacte simbòlic:

- L'autoritat científica és fonamentalment masculina.
- La sortida professional de recerca i docència universitària és més masculina que femenina.

– S'atorga menys autoritat científica i a l'aula a les professores?

- Els estereotips de gènere i les qualitats que es relacionen com a pròpies de cada sexe filtren la valoració de les professores.
- La valoració que l'alumnat fa del professorat depèn del que perceben com a socialment prestigiós.

- Escassa atenció a com el llenguatge i exemples que utilitzem poden generar o reforçar estereotips.
- Escassa atenció a les dinàmiques de participació:
 - Les noies participen amb menys freqüència, sobretot en les classes magistrals (especialment a 1er i 2n curs).
 - Les noies són interrompudes més sovint.
 - Divisió de rols en els treballs en grup: els nois tasques més visibles.
 - Els nois fan intervencions més assertives. Les noies fan més preguntes de clarificació.
- Conseqüències:
 - Les dinàmiques de gènere no es visualitzen, si no ens hi fixem.
 - Els rols socials es perpetuen a l'aula.

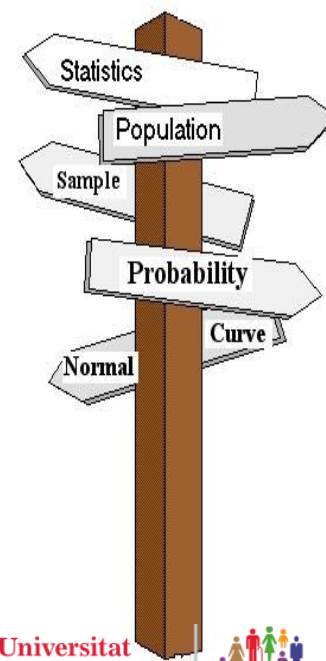
- Mètodes d'aprenentatge (pot ser més important en les carreres tècniques i enginyeries)
 - Diferències de gènere en la percepció de la dificultat del curs, confiança en les capacitats pròpies i nivells de 'statistics anxiety' → En bona mesura són fruit de les estratègies pedagògiques
 - Aplicar les tècniques a real-life gender-related problems
 - Reforçar la confiança – comprovació mitjançant petits passos
 - Quins exemples s'empren per fer exercicis pràctics
 - Els entorns creats o promoguts pels estudis poden generar sentiments de pertinença o alienació.
- Els mètodes d'avaluació no són sempre neutres al gènere
 - Preguntes tipus test
 - Preguntes factuais o de tipus analític

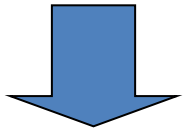
Quarta pregunta

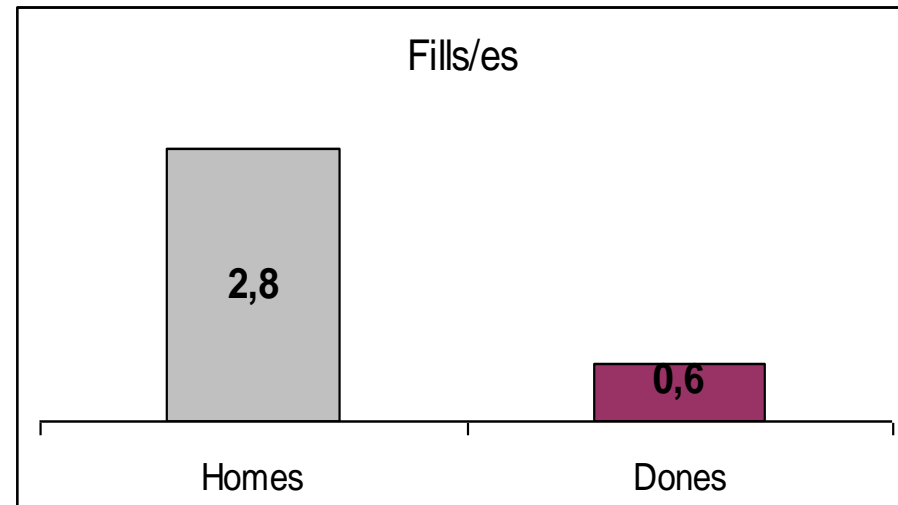
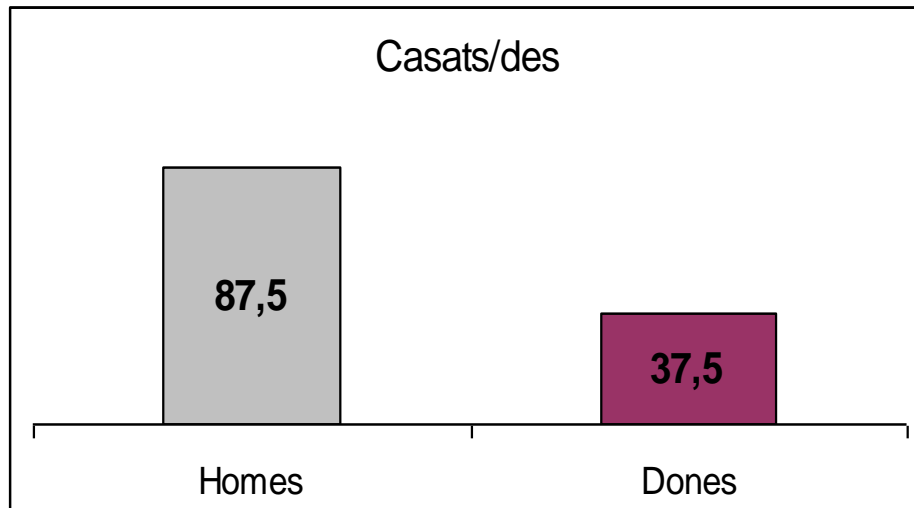
- Com **apliquem** la perspectiva de gènere a la docència?

Aplicació a assignatures de metodologia

“Trobat” el gènere a les dades ...

Aplicació a assignatures de metodologia quantitativa

- Són els números i les competències estadístiques neutrals i sense gènere?
 - La selecció de les preguntes de recerca, la construcció de conceptes i la definició d'hipòtesis no estan lliures de valors.
 - La selecció de variables i anàlisis empíriques tampoc són purament objectives.
 - Els biaixos androcèntrics filtren les decisions metodològiques, sovint fent que les experiències de les dones quedin invisibilitzades en la recollida de dades o siguin interpretades en les anàlisis com desviacions de la norma (masculina) o com diferències innates – fet que pot conduir a conclusions incorrectes.
- Aprendre a pensar críticament sobre l'ús dels números que ens envolten, com s'empren per informar i aportar autoritat als debats – o per ofuscar-los (Verge, 2016):
 - Quantificació sensible: dades desagregades per sexe i altres marques d'identitat
 - Anar més enllà de la variable 'sexe' per trobar el 'gènere' a les dades
 - L'alumnat aprèn a mesurar la desigualtat de gènere i a fer visibles els mecanismes i estructures que la sostenen

Els tres pilars bàsics de la perspectiva de gènere a la docència

Continguts de la docència

1. Desenvolupar la competència de gènere de l'alumnat
2. Incloure la perspectiva de gènere dels fenòmens estudiats

Transmissió i referència de coneixement

3. Donar visibilitat a la producció científica de les dones
4. Combatre els estereotips de gènere/segregació de gènere en la producció científica

Estratègies educatives

5. Utilitzar un llenguatge inclusiu en la docència i els seus continguts
6. Assolir una participació equilibrada de gènere a les aules

Continguts

1. Desenvolupar la competència de gènere de l'alumnat

- a. Fer ús del concepte gènere com a categoria d'anàlisi política i social.
- b. Incorporar les aportacions de les dones i del moviment organitzat de dones tot valorant les contribucions del feminisme a nivell teòric, metodològic, epistemològic i empíric.
- c. Presentar de manera explícita la igualtat de gènere com un principi general de la docència.
- d. Estimular el pensament crític de l'alumnat en relació a les desigualtats de gènere.
- e. Incentivar la reflexió a l'aula sobre les actituds de l'alumnat en relació a la igualtat de gènere i els conceptes de feminitat/masculinitat.

Les **competències** típiques per un pla docent a Economia:

- ❑ Poder analitzar l'economia oficial des d'una perspectiva de gènere.
- ❑ Conèixer i poder treballar amb les estadístiques econòmiques i d'ocupació tenint en compte els biaixos androcèntrics.
- ❑ Poder desenvolupar anàlisis de polítiques públiques que inclouen les activitats i els treballs de les llars.

Font: “Guies per a una docència universitària amb perspectiva de gènere. Sociologia, Economia i Ciència Política”. Xarxa Vives, pàg. 22.

2. Incloure la perspectiva de gènere dels fenòmens estudiats

- a. Incorporar en les temàtiques del PDA sub-apartats i exemples que permetin identificar les diferències de gènere i les conseqüències de gènere de determinades accions o polítiques.
- b. Evitar la insensibilitat respecte el gènere (un mateix problema o fenomen pot afectar de manera diferent a dones i homes).
- c. Evitar la invisibilitat de les dones (quan es parla de grups, cultures o pobles cal incloure els protagonistes masculins i els femenins, ja siguin agents individuals o col·lectius).
- d. Evitar la sobregeneralització (si el discurs s'aplica a homes i dones cal parlar dels dos sexes perquè ambdós són subjectes sociohistòrics).
- e. Integrar la interseccionalitat (com les desigualtats de gènere sovint es reforcen amb altres eixos de desigualtat i discriminació com la classe social, l'etnicitat, la diversitat funcional, l'edat o l'orientació sexual).

La referència i la transmissió de coneixement

- 3. Donar visibilitat a la producció científica de les dones**
 - a. Incloure el nom i el cognom de les persones citades.
 - b. Revisar les referències bibliogràfiques i incorporar més autores fins assolir una major representació.
 - c. Garantir una representació suficient d'autores a les lectures obligatòries.

4. **Combatre els estereotips de gènere en la producció científica**

- a. Incentivar una assignació de tasques i temes de recerca que trenqui amb els estereotips de gènere imperants actualment a les ciències socials.
 - a. Un àmbit ideal per posar en pràctica aquesta acció és als seminaris, on es poden assignar rols i àmbits d'estudi específics que trenquin aquests estereotips tant a nois com a noies.
- b. Evitar derivar els treballs fi de grau o de màster que planteja l'alumnat en temàtiques de gènere a les professores especialitzades.
 - a. Dins les nostres àrees de coneixement, cadascú de nosaltres hauria de ser capaç de supervisar aquests treballs partint dels coneixements generals.

Estratègies educatives i de participació

5. **Utilitzar un llenguatge inclusiu en la docència i els seus continguts**
 - a. Revisar el PDA i incorporar les formes neutres dels substantius referits a persones (el professorat, l'alumnat, la ciutadania, la comunitat científica...) i, si no és possible, la forma femenina i masculina a la vegada, com ara, les dones i els homes.
 - b. Donar visibilitat a les dones com a subjectes sociohistòrics mitjançant el llenguatge – fent esment al subjecte dona o dones.
 - c. Evitar, mitjançant el llenguatge o els materials utilitzats, els estereotips de gènere associats a determinats càrrecs o professions.
 - d. En la correcció dels treballs (en particular, els escrits), prestar atenció a l'ús del llenguatge i realitzar les correccions pertinents.
 - e. Avaluar amb punts extra la incorporació de la perspectiva de gènere en els treballs de l'alumnat per estimular una major sensibilització.

6. Assolir una participació equilibrada de gènere a les aules

- a. Observar la pautes de participació i fomentar una participació equilibrada de nois i noies (donar temps de resposta a les preguntes formulades; adreçar-nos a noies i nois per igual, iniciar un debat que faci posicionar tot alumnat; evitar premiar les respostes més ràpides i/o assertives, etc.).
- b. Assegurar-se de valorar per igual, mostrar la mateixa receptivitat i constructivitat en el feedback amb les contribucions de noies i nois.
- c. En les tasques en grup, fomentar que els i les estudiants adoptin rols i funcions no estereotipades, p.ex. assegurar la presència de noies i nois en l'exposició dels treballs o en els lideratges dels grups de treball.
- d. Tenir present, en la mesura que sigui possible, la composició paritària dels grups de treball. En particular, evitar que un dels dos sexes es trobi excessivament infrarepresentat.
- e. Treballar a classe i/o recordar la importància de la composició paritària dels espais de representació i participació estudiantil.

7. Tenir en compte l'impacte diferenciat dels mètodes d'aprenentatge i dels mètodes d'avaluació

a. Mètodes d'aprenentatge:

- Prestar atenció a necessitats i potencialitats
- Exemples, casos, dades...

b. Mètodes d'avaluació

- Combinar diferents mètodes

Balanç

- Qualitat de la docència
 - Problematitzar la neutralitat del coneixement científic.
 - Errors d'anàlisi / essencialització de les diferències.
 - Pràctica professional.
- Responsabilitat social
 - Pensament crític de l'alumnat i capacitat d'anàlisi.
 - Models de referència.
 - Actituds i comportaments adquirits que reproduïxen els rols de gènere.
 - A nivell social, econòmic o polític i en la professió (l'acadèmia).

De la següent llista, selecciona aquelles respostes que siguin d'aplicació a la teva docència:

- Incorporo algun(s) tema(es) en el contingut de l'assignatura directament relacionat(s) amb el gènere.
- Centro algun dels debats de les sessions de seminari amb aspectes relacionats amb el gènere.
- Incorporo algun exemple en el desenvolupament d'algun tema.
- Tracto de manera transversal l'impacte diferenciat del gènere en els diferents temes de l'assignatura.
- Motivo el pensament no estereotipat d'homes i dones als meus exemples de classe.
- Equilibro el nombre d'autors i d'autores a la bibliografia del curs.
- Dono visibilitat al nom complet dels autors i de les autores de la bibliografia del curs al pla docent.
- Intento fomentar la participació equilibrada de nois i noies a classe.
- Faig explícita una posició crítica en situacions en què s'invisibilitzen o sub-representen les dones en el meu àmbit d'estudi.
- Cap de les anteriors.

Guies de la Xarxa Vives d'Universitats

Xarxa Vives
d'universitats

SOCIOLOGIA, ECONOMIA I CIÈNCIA POLÍTICA

**GUIES PER A UNA DOCÈNCIA UNIVERSITÀRIA
AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE**

Rosa Maria Ortiz Monera i Anna Maria Morero Beltrán

“Aprendre a incorporar la perspectiva de gènere en les assignatures impartides no implica res més que una reflexió sobre els diferents elements que configuren el procés d'ensenyament-aprenentatge, tot partint del sexe i del gènere com a variables analítiques clau. /.../ Al cap i a la fi, incorporar el principi d'igualtat de gènere no és només una qüestió de justícia social sinó de qualitat de la docència.” pàg. 7

<https://www.vives.org/programes/publicacions/publicacions-xarxa-vives/conjunt-de-publicacions/>

“La representació del món, com el món mateix, és obra dels homes; ells el descriuen des del seu propi punt de vista que sovint confonen amb la veritat absoluta.”

Simone de Beauvoir

